

Krantenonderzoek NRC Handelsblad 2007-2008

naar de berichtgeving over het Israëliisch-Palestijns conflict

Samenvatting

Dit is de samenvatting van een onderzoek naar de berichtgeving in NRC Handelsblad over het Israëliisch-Palestijnse conflict in de periode van november 2007 t/m januari 2008. In deze periode stonden twee onderwerpen centraal in de berichtgeving: de vredesconferentie in Annapolis en de problemen rond de Gazastrook, waar Israël in reactie op de aanhoudende raketbeschietingen de grenzen voor steeds meer producten afsloot, en Hamas in reactie de grens met Egypte openbrak.

De in totaal 83 artikelen in NRC zijn aan een aantal criteria getoetst. Dit waren: hoor en wederhoor, het geven van context, suggestief woord- en taalgebruik, de gebruikte illustraties en koppen, de gebruikte bronnen, wie er werden geciteerd en geïnterviewd, feitelijke onjuistheden en het algehele perspectief dat uit een artikel spreekt. De totaalscore werd uitgedrukt in licht gekleurd, gekleurd en sterk gekleurd ten nadele van Israël dan wel de Palestijnen of neutraal. De uitkomsten hiervan zijn vergeleken met de eigen journalistieke principes van NRC Handelsblad, waarin diversiteit van meningen en ideeën en de scheiding van feiten en de visie van de krant centrale elementen vormen. Daarnaast onderschrijft NRC uiteraard algemene journalistieke principes als hoor en wederhoor en gebruik van alle relevante beschikbare bronnen.

Resultaten

Meer dan de helft van de artikelen in de onderzochte periode, namelijk 45, bleken (sterk) gekleurd ten nadele van Israël en/of ten voordele van de Palestijnen. Nog eens 18 artikelen zijn enigszins gekleurd ten nadele van Israël of ten voordele van de Palestijnen, en 16 artikelen zijn neutraal te noemen. Terwijl in verschillende artikelen, vooral de achtergrondartikelen en reportages, duidelijk een Palestijns perspectief naar voren komt, en hun problemen, wanhoop en frustraties centraal staan, geeft geen enkel artikel vooral de Israëliische visie weer.

Op alle criteria bleek de berichtgeving in NRC gekleurd te zijn ten nadele van Israël, het meest op context (51 artikelen), suggestieve en ongefundeerde beweringen (47 artikelen) en perspectief (ook 47 artikelen); 28 artikelen bevatten in totaal 56 feitelijke onjuistheden, allemaal ten nadele van Israël.

In de nieuwsartikelen lag sterk de nadruk op Israëliisch geweld en de bouw in de nederzettingen en Oost-Jeruzalem, terwijl aantallen Qassamraketten op Israël en verijdelde aanslagen, berichten over wapensmokkel, trainingskampen en extremistische uitspraken van Hamas, maar ook positieve zaken over Israël zoals de duizenden Palestijnen die er jaarlijks in ziekenhuizen worden behandeld, geheel ontbraken.

Terwijl het aantal Palestijnen dat Israël in een bepaalde periode doodde steeds werd herhaald, werd zelden context gegeven wat betreft de omstandigheden en redenen dat Israël deze Palestijnen had gedood, en vaak is niet duidelijk of het strijders of burgers waren. Nooit werd vermeld dat Palestijnen op weg waren om raketten af te vuren of explosieven bij het grenshek om de Gazastrook legden, nooit vielen zij volgens NRC Israëliische soldaten aan, terwijl dit in de praktijk vaak gebeurde. Naar de continue raketbeschietingen vanuit Gaza werd slechts vaag en algemeen gerefereerd, hun gevolgen voor de Israëliische burgers in Sderot en omgeving werden nooit vermeld. Slechts één keer werd het aantal raketten genoemd dat de vorige dag op Sderot was gevallen, gevolgd door de mededeling dat zij nauwelijks schade hadden aangericht.

Er was veel aandacht voor de blokkade en de grensafsluitingen, en de gevolgen daarvan voor de Palestijnen. Verschillende reportages gingen over de tekorten aan voedsel, stroom, brandstof en de hopeloze situatie waarin veel Palestijnen daardoor verkeerden. Schrijnende beschrijvingen werden gegeven met eveneens zeer sprekende illustraties zoals een Palestijns jongetje, nauwelijks 5 jaar oud, dat klaarstond zijn doodzieke broertje met de hand van zuurstof te voorzien als de stroom van het ziekenhuis werd uitgeschakeld. Daarbij werd de afstand die neutrale berichtgeving vereist losgelaten, werden claims en bronnen niet kritisch bejegend en feiten niet gecheckt. Het leek soms alsof de krant zich liet meevoeren met het leed van de Palestijnen en te dicht op het onderwerp ging zitten.

Zowel gewone Palestijnen als medewerkers van UNRWA alsook officiële woordvoerders van Hamas uitten geregeld harde beschuldigingen jegens Israël en deden boude uitspraken in de artikelen, zonder dat deze werden gecheckt, gerelativeerd of de mogelijkheid tot weerwoord werd gegeven aan de Israëlische kant. Israëlische woordvoerders kwamen minder aan het woord dan Palestijnse en vooral over interne kwesties of deden erg algemene uitspraken. In geen enkel artikel werd enig begrip voor Israël getoond, werden de dilemma's waar haar inwoners en leiders mee worstelden, hun frustraties en wanhoop en hun visie inzichtelijk gemaakt. Daarentegen was er wel veel ruimte voor kritische Israëli's, die net als de Palestijnen vinden dat Israël hoofdschuldige is van het voortduren van het conflict. Zo kwamen in de interviews en reportages alleen Palestijnen of kritische Israëli's aan het woord, nooit Israëli's die in grote lijnen achter het beleid van de regering staan of het voor hun land willen opnemen.

Van Hamas werd een te rooskleurig beeld gegeven als een pragmatisch geworden beweging waarmee Israël zou moeten onderhandelen. Voorstellen van Hamas voor een bestand met Israël werden breed uitgemeten, terwijl de vele extreme en opruiende uitspraken van Hamasleiders geen enkele keer werden vermeld. Ook het extremistische en antisemitische Hamas handvest werd nergens vermeld. President Abbas werd als zwak maar welwillend en compromisbereid afgeschilderd, terwijl Israël naar voren kwam als agressief, wreed en dom. Israëls beleid en ministers werden geregeld fel bekritiseerd, zowel door de NRC verslaggevers als door geïnterviewde 'deskundigen' die allen zeer kritisch stonden tegenover Israël. Hamas en Abbas' regering werden zelden en in veel mildere termen bekritiseerd.

Voorbeelden

Een paar voorbeelden van feitelijke onjuistheden en boude beweringen:

* "Israël is mijns inziens een gewelddadige en expansieve staat die zijn territorium in een reeks veroveringsoorlogen stelselmatig heeft uitgebreid." (boekbespreking door Maarten van Rossem).

* "Dat groene land vol citrusbomen is omgeploegd, 43% van Gaza hoort nu tot veiligheidszones waar niemand mag komen." (citaat van Beatrice Megevand Roggo van het Rode Kruis)

Dat zeer hoge percentage is nergens anders te vinden, ook niet bij pro-Palestijnse bronnen, en zou in feite betekenen dat Israël bijna de helft van de Gazastrook tot veiligheidsgebied heeft verklaard. Zelfs de nederzettingen daar namen minder ruimte in beslag. NRC had dit moeten checken.

* "Israël heeft d.m.v. een politiek van voldongen feiten de omvang en grenzen van de Joodse staat vastgesteld." (artikel Oscar Garschagen)

* "... en de uitzichtloze, inmiddels grotendeels stopgezette gewapende strijd, die het leven heeft gekost aan ruim 6.000 Palestijnen en 1.100 Israëliërs. Die intifadah is met keiharde hand onderdrukt en dooft nu uit." (Garschagen)

Van het begin van de Tweede Intifada tot het moment van verschijnen van dit artikel waren minder dan 4.400 Palestijnen en ruim 1.000 Israëli's omgekomen, de circa 500 slachtoffers van de interne Palestijnse strijd niet meegeteld (cijfers Betsalem). Israël verijdelt overigens nog geregeld Palestijnse aanslagen, onder andere door middel van het in dit artikel verfoeide afscheidingshek.

* "Aan de oostelijke kant van de muur en in de Gazastrook zijn de Palestijnen opgesloten in tien enclaves, die onderling met elkaar verbonden zijn door een stelsel van wegen en bruggen."
(Garschagen)

Er is geen sprake van enclaves, wel van strenge reisrestricties en obstakels.

* Gaza werd in een hoofdredactioneel commentaar een getto genoemd, de grensdoorbraak door Hamas bij Rafah in een ander artikel "de Palestijnse uittocht in de Sinai woestijn", er werd gesproken van bantoestans, en Oost-Jeruzalem werd zowel Arabisch als bezet genoemd ondanks de Joodse wijk en heiligdommen in de oude stad. Van de andere kant werden Palestijnen die raketten afschieten op burgers of aanslagen plegen geen terroristen genoemd maar strijders of militanten, terwijl wel een keer van Joodse terroristen werd gesproken en van de belofte van beide partijen het terrorisme aan te pakken. ("De regeringsleiders van Israël en Palestina hebben elk terroristisch geweld van eigen bodem op papier veroordeeld.", hoofdredactioneel commentaar).

Dader en slachtoffer

NRC Handelsblad keert geregeld oorzaak en gevolg om, en brengt vaak een duidelijke volgorde aan tussen agressie van beide kanten, waar men dat ook in het midden zou kunnen laten of de wisselwerking tussen beide kan beschrijven. Arabische agressie of extremisme wordt zo begrijpelijk, inzichtelijk, en wordt altijd van context voorzien terwijl dat voor Israëliisch geweld niet wordt gedaan. Palestijns geweld wordt als een reactie op de bezetting en de blokkade van de Gazastrook voorgesteld, niet als de oorzaak van deze blokkade.

De artikelen van NRC laten een duidelijk beeld achter van Israël als de wrede dader en Palestijnen als machteloos en onschuldig slachtoffer. Ook wordt soms de suggestie gewekt dat Israël zaken moedwillig doet, om de Palestijnen te pesten of uit machtswellust, en het helemaal niets geeft om een Palestijns leven.

De NRC doet daarmee geen recht aan de complexiteit van het conflict en het feit dat beide volken, ondanks de machtsverschillen, zowel dader als slachtoffer zijn, en dat het gedrag van beide van hen uit bekeken begrijpelijk is.

In het algemeen viel op dat veel meningen, analyses en interviews werden gegeven, tegenover veelal korte nieuwsberichten die vaak van persbureaus waren overgenomen. Langere neutrale nieuwsberichten, die een zaak beschrijven zonder het nieuws te willen duiden of allerlei meningen en impressies te geven, zijn zeldzaam. Ook artikelen die de achtergrond van een bepaalde zaak wat uitvoeriger belichten, bijvoorbeeld over de geschiedenis van de Gazastrook of het ontstaan van Hamas, ontbraken geheel. Er is sprake van een structureel tekort aan context en achtergrondinformatie tegenover een overvloed aan (vooral Palestijnse) meningen en beschrijvingen van hun ellende. De vijfde reportage over de tekorten in Gaza en het gebrek aan alles voegt qua informatie niet veel meer toe, en leidt er vooral toe dat mensen steeds meer met de Palestijnen gaan sympathiseren, wat toch niet het doel van de krant behoort te zijn.

Naast essentiële achtergrondinformatie ontbreekt ook van een faire weergave van de Israëliische positie. Zonder ook Israëls kant, beweegredenen en angsten te kennen en te begrijpen (en dan niet voornamelijk via de soms ronduit karikaturale beschrijvingen die Israëls critici hiervan gaven) is het conflict is niet goed te begrijpen.

Daarmee faalt NRC Handelsblad in haar taak het nieuws op een objectieve manier te brengen en haar lezers goed te informeren, en draagt zij niet bij aan een goede meningsvorming en genuanceerd debat over het Israëliisch-Palestijns conflict.

Volgens Israël overdreef Hamas de gevolgen van de grensafsluitingen en het verminderen van de toevoer van brandstof voor propagandadoeleinden en dwong zij bijvoorbeeld bakkers om geen brood meer te bakken of de elektriciteitscentrale om te sluiten al was dat eigenlijk niet nodig. Ook de Palestijnse Autoriteit kwam met dergelijke berichten. Op internet circuleerden foto's van bij kaarslicht gehouden vergaderingen in een verduisterde ruimte terwijl het zonlicht door de gordijnen piepte en een protestmars in het donker terwijl verderop de neonverlichtingen van

winkels zijn te zien. In één artikel werd deze visie kort en op zeer afstandelijke toon gegeven, waarna UNRWA chef Karen Koning Abu Zayd uitgebreid mocht uitleggen dat dat onzin is. Omdat nergens concrete aanwijzingen of bewijzen voor deze aantijgingen werden gegeven, en door de sceptische toon waarop NRC ze weergaf, kwamen deze claims nogal ongeloofwaardig over. De hele idee dat niet alleen Israël, maar ook Hamas belangen heeft en een propaganda oorlog voert, lijkt de NRC te zijn ontgaan. In een artikel werd beschreven dat de grensdoorbraak een overwinning was voor Hamas en zij Israël had 'overtroefd', gevolgd door een trits aan kritiek op Israël. Hamas had deze propagandaoverwinning echter alleen kunnen boeken doordat veel media evenals NRC hierin kritiekloos meegingen en wat Palestijnen beweren zonder enig voorbehoud als de waarheid brachten.

Omgang met bronnen

Een essentieel onderdeel van goede en kritische journalistiek is dat alle claims en bronnen met gepast wantrouwen worden bejegend, zeker in een propaganda oorlog als deze. De lezer dient er geregeld op gewezen te worden dat er niet altijd een eenduidige en onomstreden waarheid is, al streeft de krant natuurlijk waarheidsvinding na. NRC had met name veel kritischer moeten zijn tegenover het geraffineerde propagandaspel van Hamas, en naar bronnen als de UNRWA, dat ook duidelijk partij is in het conflict en geen neutrale buitenstaander. Mensenrechtenorganisaties en vredesgroepen worden zonder meer als betrouwbaar beschouwd door de NRC, ondanks het feit dat hun informatie niet altijd accuraat blijkt en door anderen is bekritiseerd. Zo heeft Betsalem in haar rapport over het aantal gedode Palestijnen door Israël in 2007, onterecht gedode Hamas strijders als burgers geteld, en Peace Now beweerde abusievelijk dat eenderde van Maaleh Adumim op grond is gebouwd die illegaal van de Palestijnen is geconfisqueerd. Ondertussen worden pro-Israëliische bronnen bijna geheel genegeerd, zowel de Israëliische regering, veiligheidsdiensten, het leger, de organisatie die de in- en uitvoer van hulp en goederen naar en van Gaza regelt (COGAT), en tal van andere organisaties en instellingen die over relevante informatie beschikken.

NRC Handelsblad zegt dat het zijn lezers absoluut geen mening of visie wil opdringen, maar door de eenzijdige en soms ronduit suggestieve berichtgeving en bronnen duwt zij de lezer wel degelijk een bepaalde kant op. Soms wordt in de kop van een artikel al heel duidelijk stelling genomen (bijvoorbeeld: "Een flinke aanslag zal Israël wakker schudden" met als onderkop: "Israëliische blokkade van de Gazastrook leidt tot radicalisering"). Door de keuze van de onderwerpen, de plaats van de reportages, de geïnterviewden en de eigen analyses krijgt de lezer een beeld voorgeschoteld waarin de Palestijnen weerloze slachtoffers zijn en Israël wreed en meedogenloos is. Deze visie komt overeen met de visie die de krant geeft op de enige plaats waar dit wel is geoorloofd, namelijk in de hoofdredactionele commentaren. In de drie hoofdredactionele commentaren tijdens de onderzochte periode wordt een zeer kritische houding ten opzichte van Israël aangenomen, terwijl men de Palestijnen veel milder bejengt.

Visie NRC

NRC Handelsblad maakt zoals gezegd volstrekt onvoldoende onderscheid tussen feit en visie, en een aantal politieke opvattingen over het conflict klonken op hinderlijke wijze door in de berichtgeving. Meninge die (ook buiten de opiniepagina's) duidelijk naar voren kwamen zijn:

- De nederzettingen en voortdurende bouw op de Westoever, inclusief Oost-Jeruzalem, is een van de belangrijkste obstakels voor vrede en ondermijnt het gematigde Palestijnse leiderschap.
- President Abbas en zijn regering zijn goedwillend maar zwak en krijgen van Israël niet de ruimte en concessies om de Palestijnen te laten zien dat onderhandelen inderdaad meer oplevert dan geweld.
- De blokkade van de Gazastrook is inhumain en werkt averechts want zij versterkt de extremisten aan Palestijnse zijde. Er voltrekt zich een humanitaire ramp in Gaza, de Palestijnen hebben er nauwelijks te eten, geen brandstof, geen medicijnen en zijn op sterven na dood.

- Hamas is minder extremistisch dan Israël beweert, en is onder omstandigheden bereid tot onderhandelingen en mogelijk ook een vredesverdrag. De isolatie van Hamas draagt niet bij aan een oplossing van het conflict, eerder integendeel, en Hamas moet dan ook bij het vredesproces worden betrokken.
- Israël praat over vrede maar handelt ertegen, en zal dat met Amerikaanse steun ook blijven doen. Wat het wel doet voor vrede is te weinig en te laat.
- Israël reageert extreem agressief en buitenproportioneel op Palestijns geweld, hoewel bij dat laatste nauwelijks Israëlische slachtoffers vallen.
- Er is weinig kans op vrede en op slagen van bijvoorbeeld het nieuw gestarte vredesproces, en dat valt vooral Israël aan te rekenen.

Journalistieke maatstaven

NRC Handelsblad voldeed niet aan de journalistieke maatstaven en aan haar eigen principes. Niet alleen werden feit en mening volstrekt onvoldoende gescheiden, wederhoor en context ontbraken veelvuldig, en er werd te weinig afstand bewaard van de materie. Bovendien werden niet alle beschikbare relevante bronnen geraadpleegd en niet de visie van alle relevante partijen (fair) weergegeven. Van haar eigen principes als wantrouwen jegens ieder gezag of collectief en diversiteit van meningen en ideeën, was niet veel terug te vinden in de berichtgeving.

De eenzijdige berichtgeving van NRC past in een breder beeld waarin er meer aandacht is voor het Palestijnse narratief dan voor Israëls kant. Desondanks wordt vaak beweerd dat kritiek op Israël zo gevoelig ligt, en mede daarom Israëls narratief nog steeds domineert in de media.

Het debat over Israël en de Palestijnen is in het afgelopen decennium erg gepolariseerd, en wordt steeds meer vermengd met etnische kwesties in Nederland. Was het altijd al emotioneel, het gaat tegenwoordig vaak gepaard met antisemitische uitingen, incidenten en bedreigingen. Israël wordt met de nazi's vergeleken, etnische zuiveringen en zelfs een nieuwe 'holocaust' verweten, Gaza zou een concentratiekamp zijn en de Joden het nieuwe 'Herrenvolk'. Dergelijke aantijgingen zijn niet alleen op demonstraties te horen, maar geregeld te vinden in krantenkolommen, op websites, in publicaties en op lezingen en congressen.

De sterke nadruk op Palestijns lijden, het ontbreken van context en van Israëls versie van een zaak, en de schrijvende foto's en beschrijvingen zoals NRC die bracht hebben een kwalijke invloed op deze ontwikkelingen. Door (wellicht onbedoeld) een beeld te creëren van Israël als wrede dader en de Palestijnen als willoos slachtoffer, een beeld van goed en slecht, worden anti-Israël sentimenten aangewakkerd.

Drs. Ratna E. Pelle, Nijmegen
 stichting W.A.A.R.
 juni-augustus 2009